

PL

PL

PL

KOMISJA EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 27.4.2010
KOM(2010) 183 wersja ostateczna

ZIELONA KSIĘGA

w sprawie uwalniania potencjału przedsiębiorstw z branży kultury i branży twórczej

ZIELONA KSIĘGA

w sprawie uwalniania potencjału przedsiębiorstw z branży kultury i branży twórczej

W ciągu ostatnich dziesięcioleci świat rozwijał się w przyspieszonym tempie. Szybki rozwój nowych technologii oraz postęp globalizacji oznaczał dla Europy i innych części świata odejście od tradycyjnej wytwórczości na rzecz usług i innowacji. Fabryki są stopniowo zastępowane przez zespoły twórcze, których surowcem jest wyobraźnia, kreatywność i innowacyjność.

W nowej gospodarce cyfrowej wartość niematerialna w coraz większym stopniu decyduje o wartości materialnej, gdyż konsumenci poszukują nowych, wzbogacających „doznań”. Zdolność do oferowania wspólnych „doznań” i tworzenia sieci społecznych jest obecnie czynnikiem wpływającym na konkurencyjność.

Aby w tym zmieniającym się globalnym kontekście Europa pozostała konkurencyjna musi ona stworzyć warunki sprzyjające rozkwitowi kreatywności i innowacyjności w nowej kulturze przedsiębiorczości¹.

Przedsiębiorstwa z branży kultury i branży twórczej dysponują wielkim niewykorzystanym potencjałem tworzenia wzrostu gospodarczego i miejsc pracy. Aby go wykorzystać Europa musi znaleźć nowe źródła inteligentnego, zrównoważonego, obejmującego wszystkich wzrostu i zainwestować w nie, aby zapewnić ich trwanie². Nasz przyszły dobrobyt w znacznym stopniu zależeć będzie od tego w jaki sposób wykorzystamy nasze zasoby, naszą wiedzę i twórczy talent do pobudzenia innowacyjności. Europa powinna stać się pionierem nowych sposobów tworzenia wartości dodanej, życia razem, dzielenia się zasobami i korzystania z różnorodności, w oparciu o naszą bogatą i zróżnicowaną kulturę.

Europejskie przedsiębiorstwa z branży kultury i branży twórczej posiadają rzeczywisty potencjał pozwalający podjąć te wyzwania, przyczyniając się tym samym do sukcesu strategii Europa 2020, w tym jej kluczowych inicjatyw, takich jak Unia Innowacji, agenda cyfrowa, przeciwdziałanie **zmianom klimatu**, program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia oraz polityka przemysłowa w erze globalizacji³.

¹ Zgodnie z „Załoženiami politycznymi dla następnej Komisji” przewodniczącego Barroso. Pełny tekst znajduje się na stronie:

http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_EN.pdf.

² Zob. komunikat Komisji „Europa 2020: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” - COM (2010)2020.

³ We wspomnianym wyżej opracowanym przez Komisję dokumencie do dyskusji oraz w dokumencie roboczym Komisji „Challenges for EU support to innovation services – Fostering new markets and jobs through innovation” – SEC (2009)1195, uznano kulturę i branżę twórczą za sektory przyczyniające się do wzrostu.

Wiele nowych badań⁴ wykazało, że przedsiębiorstwa z branży kultury i branży twórczej (dalej „PKT”) cechuje innowacyjność i ogromny potencjał ekonomiczny. Tworzą one jeden z najbardziej dynamicznych sektorów wytwarzający około 2,6 % PKB Europy, charakteryzujący się wysokim potencjałem wzrostu i zapewniający dobre miejsca pracy dla około 5 mln ludzi w całej UE.⁵

Treści kulturalne odgrywają ponadto kluczową rolę w tworzeniu społeczeństwa informacyjnego, pobudzaniu inwestycji w infrastrukturę i usługi związane z łącznością szerokopasmową oraz w technologii cyfrowe, a także nowe ogólnodostępne urządzenia elektroniczne i telekomunikacyjne.

Oprócz bezpośredniego wkładu w tworzenie PKB, przedsiębiorstwa z branży kultury i branży twórczej są także motorem innowacyjności w wymiarze gospodarczym i społecznym wielu innych sektorów.

Dzięki kreatywności tych przedsiębiorstw w wielu różnych sektorach pojawiają się nowatorskie rozwiązania, od rewitalizacji lub „brandingu” państw, regionów lub miast po rozwój umiejętności w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) tj. e-umiejętności⁶, niezbędnych dla uczenia się przez całe życie, od stymulowania badań naukowych po przekazywanie wartości w dostępny sposób, od innowacyjnych produktów i usług po promowanie zrównoważonej gospodarki niskoemisyjnej, od dialogu międzypokoleniowego po dialog międzykulturowy i budowanie wspólnoty⁷.

Poprzez partnerstwo z sektorem edukacji PKT mogą także odgrywać ważną rolę, umożliwiając europejskim obywatelom nabywanie potrzebnych umiejętności w zakresie kreatywnego myślenia, przedsiębiorczości i międzykulturowości. W tym sensie PKT mogą przyczynić się do rozwoju europejskich ośrodków doskonałości i wspierać powstawanie społeczeństwa opartego na wiedzy. Równocześnie umiejętności te stymulują zapotrzebowanie na bardziej zróżnicowane i wyższej klasy treści i produkty. Może to ukształtować przyszłe rynki w sposób lepiej dostosowany do atutów Europy.

Poprzez takie zewnętrzne efekty, europejskie PKT otwierają drogę prowadzącą ku bardziej twórczej, spójnej, dobrej dla środowiska naturalnego i zasobnej przyszłości.

Aby PKT mogły w pełni wykorzystać możliwości, jakie niosą ze sobą różnorodność kulturowa, globalizacja i digitalizacja, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju tych przedsiębiorstw, konieczne jest:

⁴ Badanie nt. ekonomii kultury w Europie, przeprowadzone przez KEA dla Komisji Europejskiej, 2006, wspomniany wyżej dokument roboczy Komisji nt. wyzwań stojących przed UE w zakresie wspierania innowacji oraz sprawozdanie UNCTAD (2008) „Creative Economy – the Challenge of Assessing the Creative Economy – towards informed policy-making”.

⁵ Więcej informacji na temat tego sektora, a zwłaszcza zharmonizowane statystyki potrzebne są, aby lepiej monitorować sytuację PKT i umożliwić analizę aktualnej sytuacji, trendów, trudności i wyzwań.

⁶ We wrześniu 2007 r. Komisja Europejska opublikowała Komunikat zawierający długoterminową agendę e-umiejętności: „E-umiejętności na XXI wiek: wspieranie konkurencyjności, wzrostu i zatrudnienia” - COM (2007) 496 i obecnie rozważa dalsze jej rozwijanie.

⁷ Zob. badanie na temat wpływu kultury na kreatywność przeprowadzone dla Komisji Europejskiej przez KEA, 2009.

- zapewnienie odpowiednich **warunków**, takich jak zwiększenie możliwości eksperymentowania, wprowadzania innowacji i osiągnięcia sukcesu przez przedsiębiorców oraz zapewnianie łatwiejszego dostępu do finansowania i odpowiedniego zestawu umiejętności;
- wspieranie rozwoju PKT w **środowisku lokalnym i regionalnym**, co stanowi punkt wyjścia do silniejszej **obecności na arenie światowej**, także poprzez zintensyfikowaną wymianę i mobilność; oraz
- przejście do gospodarki kreatywnej poprzez stymulowanie **wpływu** PKT na różnorodne aspekty gospodarki i życia społecznego.

W momencie kiedy wielu spośród naszych międzynarodowych partnerów w szerokim zakresie korzysta z różnorodnych zasobów PKT⁸ przed UE nadal stoi zadanie opracowania strategii, która pozwoli na uczynienie z jej wyjątkowych atutów kulturowych podstawy dla silnej kreatywnej gospodarki i spójności społecznej.

1. KONTEKST POLITYCZNY, CELE I ZAKRES ZIELONEJ KSIĘGI

Wszystkie te aspekty obejmuje drugi cel Europejskiej agendy kultury⁹, który zachęca UE do wykorzystania potencjału zawartego w kulturze jako katalizatora kreatywności i innowacji w ramach strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.

Agenda ta została przyjęta przez Radę rezolucją z listopada 2007 r., a przez Radę Europejską w grudniu 2007 r. W konkluzjach z grudnia 2007 r. Rada Europejska uznała znaczenie branży kultury i branży twórczej dla strategii lizbońskiej, a także potrzebę zwiększenia ich potencjału, w szczególności w przypadku MŚP.

W kolejnych konkluzjach Rady podkreślono potrzebę wzmocnienia związku między kształceniem, szkoleniem i PKT oraz zmaksymalizowania potencjału MŚP w branży kultury i branży twórczej¹⁰. Wezwano także do zwiększenia synergii między sektorem kultury a innymi działami gospodarki oraz do umocnienia związków między polityką kulturalną a innymi kierunkami polityki¹¹.

Równocześnie Parlament Europejski zachęca Komisję do „wyjaśnienia, co stanowi europejską wizję kultury, kreatywności i innowacji oraz do opracowania polityki

⁸ W szczególności w USA i Kanadzie.

⁹ Zob. komunikat Komisji dotyczący Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata, COM(2007) 242.

¹⁰ Konkluzje Rady w sprawie wkładu sektora kultury i sektorów kreatywnych w osiągnięcie celów strategii lizbońskiej, 2007, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/educ/94291.pdf

¹¹ Konkluzje Rady w sprawie kultury jako katalizatora twórczości i innowacji, 2009 http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/CONS_NATIVE_CS_2009_08749_1_EN.pdf.

strukturalnej mającej na celu rozwój kreatywnego europejskiego przemysłu i włączenie jej do ram prawdziwej europejskiej strategii na rzecz kultury”¹².

Niniejsza zielona księga opiera się na zaleceniach i najlepszych praktykach określonych przez dwie złożone z ekspertów krajowych grupy robocze: w sprawie PKT i w sprawie synergii między kulturą i edukacją, oraz przez dwie platformy społeczeństwa obywatelskiego: w sprawie PKT i w sprawie dostępu do kultury¹³, stworzone w ramach realizacji Europejskiej agendy kultury. Opiera się ona także na wielu nowych niezależnych badaniach i raportach przygotowanych dla Komisji Europejskiej, a także na strategiach opracowanych przez państwa członkowskie w celu uwolnienia potencjału ich PKT¹⁴. Znajdują w niej ponadto odbicie niektóre postulaty, które pojawiły się w trakcie roku 2009 – Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji – w szczególności odnoszące się do potrzeby budowania nowych związków między sztuką, filozofią, nauką i biznesem¹⁵.

Celem niniejszej zielonej księgi jest wszczęcie dyskusji na temat warunków koniecznych dla powstania rzeczywiście stymulującego środowiska dla europejskich PKT. Prezentuje ona różne aspekty tego zagadnienia, począwszy od środowiska przedsiębiorstw po potrzebę stworzenia wspólnej europejskiej przestrzeni kultury, od budowania potencjału po rozwój umiejętności i promowanie europejskich twórców na scenie światowej.

Celem księgi nie jest objęcie wszystkich zagadnień, które mogą wpływać na branżę kultury i branżę twórczą ale podjęcie niektórych kluczowych kwestii, które przy pełnym wykorzystaniu polityk i instrumentów, na wszelkich poziomach zarządzania oraz zwiększając ich spójność i koordynację, mogą skutecznie odblokować potencjał PKT w Europie.

Podjęte kwestie mają szczególne znaczenie dla decydentów, dla PKT oraz innych zainteresowanych stron na różnych poziomach: europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym. Komisja oczekuje w szczególności opinii na temat **priorytetowego charakteru działań na poziomie europejskim** w zakresie poszczególnych zagadnień.

Celem niniejszej zielonej księgi w odniesieniu do PKT jest uchwycenie różnych konotacji pojęć „kulturowy” i „twórczy” w UE, które odzwierciedlać będą różnorodność kulturową Europy.

Na poziomie europejskim w ustanowionych w 2000 r. ramach dla europejskich statystyk dotyczących kultury określono osiem dziedzin (dziedzictwo artystyczne i zabytki,

¹² Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 kwietnia 2008 r. w sprawie przemysłu kulturalnego w Europie: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0123&language=EN&ring=A6-2008-0063>.

¹³ Sprawozdania z pracy grup roboczych znajdują się w dokumencie: http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2240_en.htm. Najlepsze praktyki określone przez te grupy przywołano w przypisach znajdujących się w różnych częściach dokumentu.

¹⁴ W szczególności: A Creative Economy Green Paper for the Nordic Region (Rada Nordycka, 2007), Creative Britain – New Talents for the New Economy (Zjednoczone Królestwo, 2008), Creative Value – Culture and Economy Policy Paper (Niderlandy, 2009) oraz Potential of Creative Industries in Estonia (2009).

¹⁵ Zob. w szczególności opublikowany w listopadzie 2009 r. Manifest Ambasadorów roku 2009 - Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji: <http://www.create2009.europa.eu/ambassadors.html>.

archiwa, biblioteki, książki i prasa, sztuki wizualne, architektura, sztuka dramatyczna, media/multimedia audio i audiowizualne) i sześć funkcji (ochrona, tworzenie, produkcja, rozpowszechnianie, handel i edukacja), które stanowią „sektor kultury” w ujęciu statystycznym. Obecnie prowadzone są prace mające na celu uaktualnienie tych ram i określenie zakresu PKT¹⁶.

W niniejszej zielonej księdze przyjęto szerokie podejście oparte na następujących roboczych definicjach:

„Przedsiębiorstwa branży kultury” są to przedsiębiorstwa produkujące i rozpowszechniające towary i usługi, które w momencie ich opracowywania postrzegane są jako mające specyficzne atrybuty, zastosowanie lub cel, które obejmują lub niosą ze sobą ekspresję kulturalną, niezależną od ich wartości handlowej. Oprócz tradycyjnego sektora sztuki (sztuk dramatycznych, wizualnych, dziedzictwa kulturowego – w tym sektora publicznego) należy do nich przemysł filmowy, DVD i wideo, telewizja i radio, przemysł gier komputerowych, nowych mediów, muzyki, książek i prasy. Pojęcie to definiowane jest w odniesieniu do ekspresji kulturowej, w kontekście Konwencji UNESCO z 2005 r. w sprawie ochrony i promowania różnorodności form ekspresji kulturalnej¹⁷.

„Przedsiębiorstwa branży twórczej” są to przedsiębiorstwa wykorzystujące kulturę jako materiał i posiadające wymiar kulturowy, ale których produkty mają głównie charakter użytkowy. Należą do nich architektura i projektowanie, które włączają elementy kreatywne w szersze procesy, a także ich sektory, takie jak grafika, projektowanie mody lub reklama.

Rozwój wielu innych branż, w sposób bardziej marginalny, opiera się na tworzeniu treści i tym samym są one w pewnym zakresie współzależne od PKT. Należą do nich między innymi przemysł turystyczny i sektor nowych technologii. Branże te nie zostały jednoznacznie objęte koncepcją PKT stosowaną w niniejszej zielonej księdze.

2. RÓŻNORODNOŚĆ KULTUROWA, CYFRYZACJA I GLOBALIZACJA: GŁÓWNE CZYNNIKI DALSZEGO ROZWOJU PKT

PKT działają w kontekście szybko zmieniającego się otoczenia, które charakteryzuje szybkość rozwijania i stosowania cyfrowych technologii informacyjno-komunikacyjnych na skalę światową. Ma to ogromny wpływ na wszystkie sektory i cały łańcuch wartości, od tworzenia do produkcji, dystrybucji i konsumpcji dóbr i usług związanych z kulturą.

Technologia oraz dostępność infrastruktury szerokopasmowej na obszarach miejskich i wiejskich otwiera przed twórcami nowe możliwości wytwarzania i rozpowszechniania ich dzieł wśród szerszej publiczności, przy niższych kosztach i niezależnie od fizycznych i geograficznych ograniczeń. Pełne wykorzystanie TIK przez wytwórców treści

¹⁶ W 2009 pod przewodnictwem Eurostatu założono sieć ESSnet-culture:
http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc1577_en.htm.

¹⁷ Zob. http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=33232&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

kulturalnych oraz ponowne przeanalizowanie tradycyjnych systemów produkcji i dystrybucji umożliwiłoby twórcom potencjalne dotarcie do szerszej publiczności i rynków, a obywatelom zapewniłoby bardziej zróżnicowaną ofertę kulturalną. Równocześnie wprowadzanie TIK uzależnione jest od dostępności zróżnicowanych i wysokiej jakości treści kulturowych. Treści kulturowe odgrywają zatem wiodącą rolę w procesie przyjmowania nowych technologii przez ogół społeczeństwa oraz w rozwijaniu e-umiejętności i umiejętności korzystania z mediów przez europejskich obywateli.

Nowe warunki zasadniczo zmieniają jednak tradycyjne modele produkcji i konsumpcji, stanowiąc wyzwanie dla systemu, w ramach którego wspólnota twórców czerpała dotąd zyski z tworzonych treści. Ich wpływ znacznie różni się w zależności od przedsiębiorstwa i uzależniony jest od jego pozycji w łańcuchu wartości. Wartość ekonomiczna przeniesiona została na koniec łańcucha, co w przypadku niektórych sektorów wpływa na rzeczywisty zysk uzyskiwany z działalności twórczej¹⁸. Ponadto część sektora treści cyfrowych, a w szczególności sektor rejestrowanych treści cyfrowych, została poważnie osłabiona przez zjawisko piractwa i spadek sprzedaży fizycznych nośników (tj. CD, DVD), co negatywnie wpłynęło na jej rozwój, zmniejszyło dochody, a w konsekwencji ograniczyło potencjał tworzenia miejsc pracy oraz inwestowania. Dlatego właśnie branża ta musi opracować nowe i innowacyjne modele biznesowe.

Wyzwaniem dla wielu sektorów jest finansowanie przez PKT kosztów związanych z przechodzeniem na technologię cyfrową (cyfryzacja treści, rozwijanie umiejętności i uaktualnianie kompetencji pracowników oraz złożone kwestie dotyczące odpowiedniego zarządzania prawami cyfrowymi itp.) przy równoczesnym inwestowaniu i testowaniu nowych modeli biznesowych, co dopiero po pewnym czasie pozwala na zwrot nakładów. Funkcjonowanie w ramach tradycyjnych modeli biznesowych przy równoczesnym przechodzeniu do nowych, dopiero rozwijanych modeli biznesowych dla wielu kreatywnych przedsiębiorstw może być trudne. Zdolność przedsiębiorstwa do reagowania na zmiany strukturalne zależy w ogromnym stopniu od jego wielkości i siły w negocjacjach z nowymi cyfrowymi dystrybutorami. Cyfryzacja na skalę globalną wzmacnia pozycję niektórych uczestników tego procesu, takich jak przedsiębiorstwa telekomunikacyjne lub producenci ogólnodostępnych urządzeń elektronicznych, i zbiega się w czasie z pojawianiem się nowych, potężnych produktów funkcjonujących w skali globalnej, takich jak wyszukiwarki internetowe lub platformy społeczne, które przyczyniając się znacząco do rozwoju rynku, mogą równocześnie funkcjonować jako nowi pośrednicy w dostępie do niego. Należy pamiętać także, że zdecydowaną większość PKT stanowią mikroprzedsiębiorstwa lub małe i średnie przedsiębiorstwa, a także pracownicy niezależni, którzy współlistnieją z przedsiębiorstwami zintegrowanymi pionowo lub poziomo.

Nawet w sektorach, w których wiodącą rolę odgrywają największe międzynarodowe przedsiębiorstwa, małe i mikroprzedsiębiorstwa odgrywają zasadniczą rolę w odniesieniu do kreatywności i innowacji. Zazwyczaj są one gotowe do podejmowania ryzyka, szybko

¹⁸

Jest tak na przykład w przypadku sektora muzyki, gdzie przychody uzyskiwane ze sprzedaży plików cyfrowych nie generują jeszcze znaczących zysków dla wykonawców. Inaczej jest w przypadku przemysłu gier wideo, gdzie sprzedaż on-line wobec braku pośredników zapewnia lepsze wynagrodzenie producentom.

przyjmują nowości i odgrywają decydującą rolę w odkrywaniu nowych talentów, rozwijaniu nowych tendencji i tworzeniu nowych stylów.

Różnorodność przedsiębiorców i swobodny przepływ usług są niezbędnym warunkiem istnienia zróżnicowanej kulturowo oferty dla konsumentów. Jest ono możliwe jedynie przy istnieniu gwarancji sprawiedliwego dostępu do rynków. Stworzenie i utrzymywanie sytuacji równych szans, która zapewnia brak nieuzasadnionych barier w dostępie do rynku, wymagają połączonych wysiłków w różnych obszarach polityki, a w szczególności polityki konkurencji.

Interoperacyjność może odgrywać ważną rolę w zapewnianiu sprawiedliwego dostępu do nowych platform i infrastruktury. Normy pomagają zapewnić interoperacyjność między nowymi i istniejącymi produktami, usługami, procesami, systemami, oprogramowaniem i sieciami. Interoperacyjność ma znaczenie nie tylko dla producentów (w szczególności MŚP), ale też dla użytkowników. Zwiększa ona liczbę istniejących możliwości wyboru, w szczególności w odniesieniu do produktów i usług przedsiębiorstw z branży kultury i branży twórczej wykorzystujących TIK¹⁹. Normy pomagają także w tworzeniu rynku sprzyjającego innowacjom, na którym unika się systemów, które mogą ograniczyć dostęp do różnorodnych treści. Promowanie interoperacyjności platform i urządzeń ma zatem zasadnicze znaczenie.

Różnorodność oferty ma, oprócz standaryzacji i cen, podstawowe znaczenie dla konsumentów. Zgodnie z art. 167 (dawny art. 151 WE) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej przy stosowaniu prawa europejskiego należy uwzględniać aspekty kulturalne.

Na tej podstawie Komisja, w oparciu o wcześniejszy proces konsultacyjny, opracuje ramy trzech głównych polityk, które będą miały znaczący wpływ na warunki ramowe PKT w środowisku cyfrowym.

Po pierwsze Europejska agenda cyfrowa jest jedną z najważniejszych inicjatyw w perspektywie Europy 2020. W tworzonych przez nią ramach Komisja pracować będzie między innymi nad stworzeniem prawdziwie jednolitego rynku treści i usług dostępnych on-line tj. rynku, który charakteryzuje brak granic i bezpieczeństwo usług internetowych i rynków treści cyfrowych w UE, wysoki poziom zaufania i poufności, zrównoważone ramy prawne w zakresie zarządzania prawami własności intelektualnej, istnienie środków ułatwiających świadczenie transgranicznych usług dostarczania treści on-line, promowanie pozwoleń obejmujących różne terytoria, odpowiednia ochrona i wynagradzanie właścicieli praw oraz aktywne wsparcie cyfryzacji bogatego dziedzictwa kulturowego Europy.

Po drugie, w ramach przewodniego projektu „Unia innowacji” podjęte zostaną specyficzne działania mające na celu wzmocnienie roli PKT jako katalizatorów innowacji i zmian strukturalnych. Szczególna uwaga zostanie skierowana na promowanie przedsiębiorczości, dostęp do finansowania, poprawę warunków ramowych i prognoz, określenie potrzeb w zakresie badań naukowych i umiejętności, opracowanie nowych

¹⁹ Zob. w szczególności dokument roboczy Komisji „Wyzwania dla europejskiej normalizacji” październik 2004.

klastrów pojęć i lepsze wsparcie dla przedsiębiorstw i innowacji²⁰. Celem tych działań jest zgromadzenie głównych uczestników, na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim w celu bardziej strategicznego wykorzystywania obecnych i przyszłych inicjatyw służących wspieraniu PKT oraz zintensyfikowanie międzynarodowej współpracy między nimi. Pomoże to przekształcić większą liczbę innowacyjnych pomysłów w nowe produkty i usługi tworzące nowe miejsca pracy.

Po trzecie strategia dotycząca praw własności intelektualnej opierać się będzie między innymi na wielu przeszłych lub aktualnych inicjatywach bezpośrednio powiązanych z licznymi PKT²¹. Nacisk położono na stosowanie praw i zarządzanie nimi mające na celu osiągnięcie równowagi pomiędzy niezbędną ochroną i zapewnieniem zrównoważonych warunków dla twórczości oraz potrzebą wspierania rozwoju nowych usług i modeli biznesowych. W odniesieniu do metody, Komisja jednoznacznie określiła główne obszary, w których niezbędna jest poprawa i, przy pełnym poszanowaniu rynku wewnętrznego oraz zasad konkurencji, wezwie do udziału zainteresowane strony, respektując oddolne inicjatywy.

3. ZAPEWNIENIE ODPOWIEDNICH ŚRODKÓW DZIAŁANIA

Aby w pełni uwolnić swój podwójny: kulturowy i gospodarczy potencjał, wykorzystując w pełni wspomniane wyżej czynniki, PKT muszą zwiększyć swoją zdolność do eksperymentowania i innowacji, dostęp do właściwego zestawu umiejętności i do finansowania.

3.1. Nowa przestrzeń do eksperymentowania, innowacji i przedsiębiorczości w sektorze kultury i branży twórczej

Pod wpływem nowych technologii, szczególnie technologii cyfrowych, nowych grup odbiorców i nowych kanałów dystrybucji pojawiły się nowe modele konsumpcji. Dostęp do sztuki i działalności artystycznej stale się zmienia, a wraz z rozwojem technologii pozwalających na wspólne tworzenie, takich jak blogi, strony typu „wiki” itp., zamazują się granice pomiędzy twórcami a odbiorcami.

W wyniku multidyscyplinarnej mieszanki tradycyjnych i nowych form artystycznych i treści pojawiają się nowe subkultury. W sytuacji gdy tradycyjne instytucje przywiązują szczególną wagę do dostępu do usług kulturalnych niezbędne jest uznanie i wspieranie nowych sposobów uczestniczenia w kulturze, które owocują ciekawością, analitycznym podejściem i demistyfikacją, zapewniając trwale uczestniczenie w kulturze²².

²⁰ Działania oparte zostaną na dyskusjach prowadzonych w ramach warsztatów ekspertów „Ku ogólnoeuropejskiej inicjatywie na rzecz wspierania innowacyjnych i twórczych przedsiębiorstw w Europie”, które miały miejsce w Amsterdamie 4-5 lutego 2010 r. Więcej informacji dostępnych jest na stronie internetowej: <http://www.europe-innova.eu/creative-industries>.

²¹ Komunikat Komisji „Prawa autorskie w gospodarce opartej na wiedzy” - COM(2009) 532; dokument do dyskusji nt. przyszłych wyzwań w zakresie kreatywnych treści na europejskim jednolitym rynku w dziedzinie gospodarki cyfrowej („Creative content in a European digital single market: Challenges for the future”) przygotowany przez DG INFSO i DG MARKT, 2009.

²² Zob. w szczególności „Policy guidelines of the civil society platform on access to culture”, 2009.

Podobnie jak we wszystkich innych obszarach społecznych, aspekty kreatywności i twórczości związane z badaniami naukowymi i rozwojem powinny zostać wzmocnione. Potrzebne są liczniejsze interakcje między różnymi dyscyplinami artystycznymi i twórczymi, (pod)sektorami, działami gospodarki i etapami łańcucha produkcji, aby Europa zachowała wiodącą pozycję. Należy promować bardziej intensywną, systematyczną i szeroko zakrojoną współpracę między instytucjami artystycznymi, akademickimi i naukowymi, a także między inicjatywami prywatno-publicznymi, aby wspierać eksperymenty podejmowane z inicjatywy artystów²³.

Ważne jest przyjęcie całościowego podejścia w tym zakresie, aby stworzyć warunki sprzyjające innowacji, wzrostowi i dalszemu rozwojowi tego sektora. Choć w Europie istnieje już pewna liczba publicznych i prywatnych inicjatyw, na poziomie regionalnym i krajowym, mających na celu wspieranie innowacji i przedsiębiorczości PKT²⁴, wydaje się, że istnieje potrzeba poszerzenia dyskusji poprzez zgromadzenie różnych jej elementów na wszystkich poziomach, także na poziomie europejskim, co doprowadzić może do współpracy w ramach konkretnych działań, w szeregu obszarów o strategicznym charakterze. Tytułem przykładu, promowane powinno być zakładanie miejsc spotkań i „laboratoriów” służących nakierowanym na użytkownika i otwartym innowacjom i eksperymentom, w których promowana byłaby współpraca przedstawicieli różnych dyscyplin. Wspierani powinni być pośrednicy działający na styku różnych sektorów i dyscyplin. Należy promować także najlepsze praktyki w zakresie rozliczalności i przejrzystości. Pomoże to nam sprostać wyzwaniom światowych standardów doskonałości.

W tym kontekście ważne jest także stworzenie bardziej odpowiednich i korzystnych warunków integrowania przez PKT nowych technologii, a w szczególności technologii cyfrowych, a tym samym produkowanie bardziej zróżnicowanych i innowacyjnych treści użytecznych w życiu zawodowym obywateli UE.

Co do zasady działalność PKT opiera się na bogatym i zróżnicowanym dziedzictwie kulturalnym oraz na pracy utalentowanych artystów i innych twórców, i uzależniona jest od rzeczywistych związków wielu usług obejmujących przedsiębiorczość i innowacje, które wprowadzają owoce kreatywności na rynek. Procesy produkcyjne PKT są ponadto przedmiotem ciągłych dostosowań i innowacji, co dla odnawiania całego procesu czyni niezbędnym wymianę informacji, wykorzystywanie niematerialnych atutów i przyciąganie talentów. Wynika to z samej natury produktów kulturalnych. Różnorodność gustów odbiorców powoduje wysoki poziom niepewności co do akceptacji przez konsumentów. Ze względu na te ograniczenia najlepszą strukturą organizacyjną jest często „klaster przedsiębiorstw z branży kultury i branży twórczej” tj. blisko współpracujący zespół reaktywnych i zdolnych do przystosowania się przedsiębiorstw²⁵. W większości przypadków te funkcjonalne klastry stanowią podstawę intensywnej współpracy różnych powiązanych innowacyjnych podmiotów i instytucji. W takich

²³ Zob., w szczególności niektóre dobre praktyki wyselekcjonowane przez krajowe grupy robocze ekspertów oraz platformę społeczeństwa obywatelskiego ds. PKT.

²⁴ W tym zakresie warto wspomnieć, że w ramach europejskiej platformy innowacyjnej usług opartych na wiedzy inicjatywy INNOVA, stworzonej w ramach programu ramowego UE na rzecz konkurencyjności i innowacji, wprowadzane w życie są obecnie projekty pilotażowe w zakresie nowego podejścia do lepszego wspierania innowacyjnych przedsiębiorstw branży twórczej.

²⁵ Zob. cytowane powyżej badanie nt. ekonomii kultury.

warunkach konkurencji często podejmują współpracę z innymi przedsiębiorstwami, często organizowaną przez sieci takie jak klastry²⁶.

W tym kontekście²⁷ widoczna staje się potrzeba poprawy fizycznych i społecznych warunków, w jakich twórcy i powiązane z nimi instytucje, takie jak szkoły artystyczne i szkoły projektowania lub muzea, mogą skutecznie działać w ramach klastrów. Niezbędne jest głębsze zrozumienie tego, w jaki sposób przedsiębiorstwa z branży kultury i branży twórczej mogą w większym stopniu korzystać z faktu działania w tym samym miejscu, pobudzając działanie sieci, zapewniając większe wsparcie nowo powstającym przedsięwzięciom branży twórczej oraz nakierowując istniejące klastry na potrzeby użytkowników.

PYTANIE

W jaki sposób rozszerzyć pole działania i lepiej wspierać eksperymenty, innowacje i przedsiębiorczość PKT? W szczególności w jaki sposób zwiększyć dostęp do usług TIK w zakresie kulturalnych i kreatywnych działań oraz zwiększyć wykorzystywanie zawartych w nich treści kulturowych? W jaki sposób TIK mogą stać się bodźcem dla nowych modeli biznesowych niektórych PKT?

3.2. Lepsze dopasowanie do potrzeb PKT w zakresie kwalifikacji

W obszarach łączących kreatywność i przedsiębiorczość, PKT, a w szczególności MŚP, nadal trudno jest znaleźć pracowników posiadających odpowiedni zestaw umiejętności. Zapewnienie większej zgodności między zasobem umiejętności a zapotrzebowaniem rynku pracy ma w średnio- i długoterminowej perspektywie zasadnicze znaczenie dla zwiększenia konkurencyjności sektora. Partnerstwa między szkołami artystycznymi i szkołami projektowania lub akademiami sztuk pięknych a przedsiębiorstwami mogą przyczynić się do osiągnięcia tego celu. Dla ich zbliżenia skuteczne okazały się inkubatory przedsiębiorstw, często umiejscowione poza szkołami, ale aktywnie z nimi współpracujące²⁸.

Ponadto, na fali ciągłego rozwoju technologicznego zapotrzebowanie na techniczne umiejętności, specyficzne dla każdego sektora tych przedsiębiorstw, zmienia się bardzo szybko, co wymaga uczenia się przez całe życie. Ponieważ PKT w coraz bardziej innowacyjny sposób wykorzystują TIK i będą to robić także w przyszłości, dla pobudzenia innowacyjności i zwiększenia konkurencyjności niezbędne są niektóre e-umiejętności. Oprócz tego PKT potrzebują osób, które posiadają także umiejętności biznesowe, tj. w zakresie zarządzania, handlu itp., umiejętność zrozumienia i pozyskiwania źródeł finansowania (banków i instytucji finansowych, sponsorów i donatorów itp.), i które rozumieją TIK nowej generacji, zwłaszcza w środowisku cyfrowym, w którym żyjemy. Jeżeli nie podejmiemy specyficznych działań w tym

²⁶ Grupa robocza w sprawie PKT złożona z ekspertów krajowych określiła dobre praktyki wielu państw członkowskich, takich jak Irlandia, Zjednoczone Królestwo, Hiszpania, Estonia, Finlandia, Dania i in., w zakresie tworzenia klastrów.

²⁷ Zob. deklarację z Amsterdamu przyjętą przez uczestników warsztatów "Towards a Pan-European initiative in support of creative industries in Europe", luty 2010 r.: http://www.europe-innova.eu/web/guest/home/-/journal_content/56/10136/178407.

²⁸ Zob. najlepsze praktyki określone przez grupę roboczą ekspertów krajowych ds. PKT.

zakresie, brak pożądaných umiejętności i niedopasowanie ich do potrzeb mogą stać się w Europie przeszkodą dla wykorzystania pełnego potencjału PKT.

Biorąc pod uwagę wysoki potencjał wzrostu PKT oraz stale zmieniające się i złożone środowisko, w jakim funkcjonują, szczególnie użyteczne byłoby lepsze zrozumienie i przeanalizowanie nowych umiejętności, których obecnie potrzebują lub będą potrzebować w przyszłości. W ramach inicjatywy „Nowe umiejętności w nowych miejscach pracy” podjęta powinna zostać nowa specyficzna inicjatywa sektora PKT, przy wsparciu odpowiednich zainteresowanych stron, łącząca analizy i doświadczenia na poziomie UE²⁹.

Aby zmniejszyć dystans między szkoleniem zawodowym i praktyką zawodową niezwykle użytecznym narzędziem dla przyspieszenia reakcji PKT na zmiany może być "peer-coaching" tj. uaktualnianie umiejętności i procesów poprzez wymianę doświadczeń pomiędzy osobami stającymi przed takimi samymi wyzwaniami, jako sposób uczenia się na błędach i sukcesach innych osób, udoskonalania projektów dzięki doświadczonym mentorom, eksplorowania nowych technologii lub powiększania bazy kontaktów. Może to zapewnić dostęp do wysokiej klasy specjalistów, nie zawsze możliwy w innej sytuacji, i pomoc w budowaniu sieci obejmujących całą Europę.

PYTANIA

W jaki sposób zintensyfikować partnerstwa szkół artystycznych i szkół projektowania oraz przedsiębiorstw w celu promowania inkubatorów, nowo powstających przedsiębiorstw oraz przedsiębiorczości, a także rozwijania e-umiejętności?

W jaki sposób wspierać można „peer-coaching” w obrębie PKT na poziomie Unii Europejskiej?

3.3. Dostęp do finansowania

Dostęp do finansowania jest najważniejszą barierą wzrostu wielu przedsiębiorstw w tym sektorze³⁰.

Jak wspomniano wiele PKT to małe lub średnie przedsiębiorstwa. Zdecydowana większość przedsiębiorstw w tym sektorze stanowią przedsiębiorstwa jedno- lub dwuosobowe, obejmujące nowy rodzaj „przedsiębiorczych jednostek” lub „przedsiębiorczych pracowników kultury”, którzy nie mieszczą się już we wcześniejszych typowych systemach zawodów wykonywanych w pełnym wymiarze czasu pracy³¹.

²⁹ Komunikat Komisji "Nowe umiejętności w nowych miejscach pracy - Przewidywanie wymogów rynku pracy i potrzeb w zakresie umiejętności oraz ich wzajemne dopasowywanie" - COM(2008) 868.

³⁰ Zob. w szczególności minibadanie przeprowadzone przez Komisję Europejską zatytułowane "Access to finance activities of the European Creative Industry Alliance", Jenny Tooth, 2010, dostępne na stronie internetowej: www.europe-innova.eu/creative-industries.

³¹ Zob. dokument wstępny opracowany w ramach badań nad przedsiębiorczością w przedsiębiorstwach branży kultury i branży twórczej, prowadzonych dla Komisji Europejskiej przez Utrecht School of the Arts, 2010, dokument dostępny na stronie internetowej: <http://cci.hku.nl/>.

Z różnych powodów PKT stoją przed specyficznymi problemami związanymi ze znalezieniem inwestorów; są to brak informacji i zrozumienia odpowiednich źródeł finansowania, trudności w opracowaniu i przekonującej prezentacji biznesplanu lub poleganie na skazanych na porażkę modelach biznesowych³².

Ponadto przedsiębiorstwa te w większości oparte są na prototypach lub projekcie, w ogromnym stopniu uzależnione są od flagowego produktu lub usługi i w znacznej mierze zależą od indywidualnego talentu i podejmowanego ryzyka.

Dostęp PKT do wsparcia finansowego jest ograniczony gdyż wiele przedsiębiorstw dotkniętych jest chronicznym brakiem środków i w momencie poszukiwania finansowania staje przed poważnymi trudnościami w uzyskaniu odpowiedniej wyceny posiadanych niematerialnych zasobów, np. praw autorskich (w przypadku artystów związanych z wytwórnią fonograficzną, pisarzy związanych z wydawnictwem lub katalogu utworów muzycznych lub dzieł filmowych). W przeciwieństwie do przedsiębiorstw działających w branży technologicznej niematerialne zasoby PKT nie mają uznanej wartości w zestawieniach budżetowych, a ich inwestycje w rozwijanie nowych talentów i twórczych idei i nie mieści się w standardowym rozumieniu „badań naukowych i rozwoju”.

Inwestorzy i banki muszą zwiększyć świadomość wartości ekonomicznej i potencjału PKT. Aby zachęcić do finansowania PKT, należy wprowadzić systemy gwarancji i inne mechanizmy inżynierii finansowej.

Rzadko spotykające się ze sobą światy twórczości i finansów potrzebują pomocy, aby znaleźć wspólny język, dzięki któremu PKT uzyskają łatwiejszy dostęp do finansowania.

W tym kontekście innowacyjne instrumenty finansowe, takie jak kapitał podwyższonego ryzyka i gwarancje oraz inne oparte na podziale ryzyka instrumenty dostępne dzięki uczestnikom rynku, mogą odegrać ważną rolę w ułatwianiu MŚP dostępu do finansowania. Instrumenty te stosowane są w kontekście nakierowanych na rynek programów UE (takich jak program konkurencyjność i innowacje). Dowiodły one swojej skuteczności, ułatwiając MŚP dostęp do finansowania, ale nakierowane były na szeroką grupę MŚP, nie koncentrując się na PKT.

Na poziomach krajowym i regionalnym pojawiły się interesujące nowe modele finansowe nakierowane szczególnie na PKT. Niektóre z nich ułatwiają dostęp do kredytu, łącząc ekspertyzę całego sektora w celu oceny przedsiębiorstw i ich projektów³³. Inne ułatwiają kontakt inwestorów z przedsiębiorstwami potrzebującymi kapitału podwyższonego ryzyka, aby osiągnąć wzrost³⁴, w tym tzw. crowdfunding³⁵. Komisja

³² Jenny Tooth, op.cit.

³³ Zob. interesujące przykłady wyselekcjonowane przez krajowe grupy robocze ekspertów oraz platformy społeczeństwa obywatelskiego ds. PKT.

³⁴ Zob. w szczególności Jenny Tooth, op. cit., a także publikacje opracowane w ramach badań nad przedsiębiorczością PKT (op. cit.) podkreślające konieczność pozyskiwania kapitału podwyższonego ryzyka dla innowacyjnych i kreatywnych MŚP w ramach jednolitego rynku. Zob. najlepsze praktyki określone przez grupę roboczą ekspertów krajowych ds. PKT.

³⁵ Strony internetowe „crowdfunding” pomagają zgromadzić niewielkich inwestorów, np. w celu finansowania filmów niezależnych (np. indiegogo.com).

analizuje także możliwość stworzenia dla sektora audiowizualnego funduszu gwarancyjnego produkcji w kontekście realizacji programu MEDIA.³⁶

PYTANIE

W jaki sposób stymulować prywatne inwestycje i poprawić dostęp PKT do finansowania? Czy wspieranie na poziomie UE instrumentów finansowych wnosi wartość dodaną i uzupełnia wysiłki podejmowane na poziomach krajowym i regionalnym? Jeżeli tak, to w jaki sposób?

W jaki sposób poprawić zdolność PKT do pozyskiwania inwestorów? Jakie specyficzne działania mogą zostać podjęte i na jakim poziomie (regionalnym, krajowym, europejskim)?

4. ROZWÓJ LOKALNY I REGIONALNY JAKO CZYNNIK SUKCESU W SKALI ŚWIATOWEJ

PKT rozwijają się na poziomach lokalnym i regionalnym, gdy działają funkcje budowania sieci i klastrów. Lokalnie zakorzeniona kreatywność ma jednak zasięg globalny. Promowanie mobilności artystów i twórców kultury jest sposobem na przejście naszych PKT ze skali lokalnej do globalnej i zapewnienie obecności Europy na całym świecie.

4.1. Wymiar lokalny i regionalny

PKT często przyczyniają się do ożywienia podupadających gospodarek lokalnych, przyczyniając się do pojawienia się nowej działalności gospodarczej, tworzenia nowych trwałych miejsc pracy i zwiększania atrakcyjności europejskich regionów i miast.

Regionalne i lokalne strategie rozwoju z sukcesem włączyły PKT w wiele obszarów: promowanie dziedzictwa kulturowego na potrzeby biznesu, rozwój związanej z kulturą infrastruktury i usług w celu trwałego wspierania turystyki, tworzenie klastrów lokalnych przedsiębiorstw oraz partnerstw PKT z przemysłem, sektorem badań naukowych, edukacji i innych, tworzenie innowacyjnych laboratoriów; tworzenie transgranicznych zintegrowanych strategii w celu zarządzania zasobami naturalnymi i kulturowymi oraz ożywiania lokalnej gospodarki, zrównoważony rozwój obszarów miejskich.

Polityka spójności UE uznała mający wiele postaci wkład kultury w jej cele strategiczne (konwergencja, konkurencyjność i zatrudnienie oraz współpraca terytorialna³⁷). Trudno jest jednak określić w jakim zakresie PKT wspierane są poprzez środki przyznane na kulturę lub też inne odpowiednie tytuły, takie jak badania naukowe i innowacje, promowanie innowacyjnych MŚP, klastrów i sieci, społeczeństwo informacyjne (w tym

³⁶ Fundusz przejmie część ryzyka finansowego związanego z kredytami udzielonymi przez banki europejskim niezależnym producentom audiowizualnym, gwarantując pokrycie części strat w przypadku niespłacenia przez producenta kredytu, zachęcając tym samym lokalne banki do udzielania kredytu producentom firmowym.

³⁷ W okresie programowania 2007-2013 planowane wydatki UE na kulturę wynoszą 6 mld EUR czyli 1,7 % budżetu.

cyfryzacja oraz dostęp on-line do kultury), regeneracja miast i kapitał ludzki³⁸. Polityka rozwoju obszarów wiejskich finansowana z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) także wspiera kulturę, zwłaszcza poprzez ochronę dziedzictwa wsi, w tym odnowę wsi, ochronę dziedzictwa naturalnego i kulturowego oraz działalność rekreacyjną. Lokalne strategie rozwoju opracowywane i wprowadzane w życie na obszarach wiejskich przez lokalne partnerstwa LEADER także mogą mieć swój wkład, gdyż kultura przynosi dywersyfikację ekonomiczną i podnosi jakość życia w obszarach wiejskich. Wydaje się, że potencjał ten nie jest wystarczająco wykorzystywany.

Specyficzna rola, jaką odegrać mogą PKT w rozwoju lokalnym i regionalnym powinna zostać uwzględniona przy opracowywaniu polityki i instrumentów wspierających na wszystkich poziomach³⁹.

PKT to przedsiębiorstwa oparte na wiedzy, które mają tendencję do kierowania się ku wyspecjalizowanym ryнком pracy. Badania naukowe wskazują, że prowadzona na szeroką skalę industrializacja kreatywności i innowacji w obszarze kultury ma miejsce w dużych obszarach miejskich. Nie ma jednak bezpośredniego związku między PKT a wielkością rynku pracy lub populacją. Regionalne rozmieszczenie systemów przemysłowych lub innowacji, w tym PKT, jest znacznie bardziej zróżnicowane⁴⁰. Na obszarach wiejskich nowe modele biznesowe mogą pomóc wprowadzić innowacje i zrównoważony rozwój do tradycyjnych form działalności (np. lokalnego rękodzieła) i doprowadzić do ekonomicznej opłacalności⁴¹.

Kreatywność i innowacyjność mają silny i wyraźny wymiar regionalny⁴². Polityka i instrumenty wsparcia muszą zostać określone na poziomie lokalnym, opierać się na lokalnej specyfice i atutach, i korzystać z lokalnych zasobów („terytorialne podejście do rozwoju”). Równocześnie skuteczna koordynacja pomiędzy różnymi poziomami politycznymi i administracyjnymi jest niezbędnym warunkiem sukcesu. Ocena wpływu i narzędzia ewaluacji powinny zostać włączone do strategii rozwoju w celu wspierania tworzenia polityki opartej na faktach.

Skuteczne strategie opracowywane są w średnio- lub długoterminowej perspektywie (tj. 10-20 lat) gdyż model rozwoju łączy inwestycje w infrastrukturę i w kapitał ludzki. Inwestycje powinny zostać nakierowane na najważniejsze dla PKT obszary, takie jak nowe modele biznesowe, kreatywność i innowacje, cyfryzacja, umiejętności i udoskonalanie kapitału ludzkiego oraz tworzenie partnerstw z innymi sektorami. Strategiczne podejście w kontekście modelu zintegrowanego rozwoju oznacza, że wspieranie PKT nie jest uważane za „luksus” lub odrębną opcję polityki ale za element całego wkładu w rozwój gospodarczy i spójność społeczną danego obszaru. Aby osiągnąć sukces zintegrowane strategie rozwoju powinny być określone na odpowiednich

³⁸ Polityka spójności UE – strony tematyczne: http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/index_en.htm.

³⁹ Zob. najlepsze praktyki określone przez grupę roboczą ekspertów krajowych ds. PKT.

⁴⁰ Creative and Culture Industries, Priority Sector Report (projekt), Europejskie Centrum Monitorowania Kłastrów (European Cluster Observatory), 2010.

⁴¹ Badanie przeprowadzone przez Komisję Europejską nad wkładem kultury w lokalny lub regionalny rozwój gospodarczy jako część polityki spójności UE.

⁴² Szóste sprawozdanie w sprawie postępów w dziedzinie spójności gospodarczej i społecznej - COM(2009) 295.

poziomach terytorialnych, wspólnie przez władze odpowiedzialne za różne obszary polityki publicznej (takie jak rozwój gospodarczy, zatrudnienie, edukację i kulturę) i przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego, a zatem przedsiębiorstw, pracowników i organizacji obywateli.

Dla wymiany najlepszych praktyk mającej zasadnicze znaczenie dla ułatwienia transferu wiedzy i możliwości pomiędzy ośrodkami wzrostu a obszarami pozostającymi w tyle wykorzystywać należy wszystkie odpowiednie sieci w całej Europie

PYTANIE

W jaki sposób zwiększyć włączenie PKT w regionalne/lokalne strategie rozwoju? Jakie narzędzia i partnerstwa potrzebne są do zintegrowanego podejścia?

4.2. Mobilność i obieg wytworów kultury i kreatywności

Promowanie mobilności artystów i twórców kultury – niezbędnej dla rozkwitu PKT – przyczynia się do rozwoju ich umiejętności zawodowych i rozwoju artystycznego, wzbogacając ich własne ambicje poszukiwania i eksplorowania, otwierając nowe możliwości rynkowe i zwiększając ich możliwości kariery, w szczególności poprzez udział w pobytach artystów, festiwalach, trasach koncertowych, międzynarodowych wystawach lub wydarzeniach literackich. Mobilność może także w bardziej bezpośredni sposób pozytywnie wpływać na rezultaty PKT poprzez otwieranie nowych możliwości rynkowych, programy ulepszające strategie eksportowe przedsiębiorstw, ułatwiające zatrudnienie za granicą lub zwiększające budowanie potencjału⁴³.

Z drugiej strony z obiegu dzieł korzysta europejska publiczność, zyskując nowe perspektywy, co zmusza jednostki i wspólnoty do zrozumienia i życia w złożonych warunkach (co, wraz z komunikacją międzykulturową, ma zasadnicze znaczenie w dzisiejszym świecie) i oferuje im dostęp do bardziej zróżnicowanego krajobrazu kulturowego. Na innym poziomie obieg w Unii Europejskiej ponad krajowymi granicami pomaga europejskim obywatelom lepiej poznać i zrozumieć kulturę innych, docenić bogactwo różnorodności kulturowej i bezpośrednio zobaczyć jego elementy wspólne.

Mobilność artystów, twórców kultury i dzieł jest przy tym niezbędna dla obiegu idei ponad językowymi i krajowymi granicami i przynosi wszystkim szerszy dostęp do różnorodności kulturowej.

Ze wszystkich wspomnianych powodów są one kluczowym elementem Europejskiej agendy kultury, a także programu UE Kultura (2007-2013).

Liczne są jednak przeszkody dla mobilności. Niektóre z nich związane są z przepisami wizowymi, systemami socjalnymi i podatkowymi oraz innymi barierami administracyjnymi lub też z brakiem dostępu do rzetelnej informacji⁴⁴ o różnych

⁴³ Zob. w szczególności badanie przeprowadzone przez Ericarts dla Komisji Europejskiej nt. „Mobility matters: Programmes and schemes to support the mobility of artists and cultural professionals”, 2008.

⁴⁴ Zob. studium wykonalności przeprowadzone przez McCoshan i in dla Komisji Europejskiej nt. „Information systems to support the mobility of artists and other professionals in the culture field”, 2009.

aspektach prawnych, związanych z przepisami, procedurami lub finansowaniem, powiązanych z mobilnością w sektorze kultury. Prace nad usunięciem tych przeszkód są już prowadzone⁴⁵ i nie będą one omawiane w niniejszym dokumencie.

Oprócz tych ogólnych aspektów istnieje także pole dla dalszego zwiększenia mobilności dzieł, artystów i twórców kultury uczestniczących, zarówno w ramach systemu prywatnego jak i publicznego, w procesie ponadgranicznego rozpowszechniania różnorodności kulturowej. Uczestnicy tego procesu są liczni i znacznie różnią się w zależności od sektora. W ramach tego procesu impet wynikający z obiegu ponadgranicznego i dostępu on-line może być użyteczny na różnych etapach kontaktu między twórcą/producentem obiektów kultury a obywatelem/odbiorcą. Na innym poziomie użyteczne może być przekraczanie granic krajowych lub językowych w przypadku działań nakierowanych na specyficzne problemy, np. wspieranie nowych talentów, mniej znanych repertuarów lub kolekcji⁴⁶.

Użyteczne byłoby zatem lepsze zrozumienie jaka forma partnerstw, współpracy lub wsparcia na poziomie europejskim mogłaby przyczynić się do ułatwienia, przyspieszenia i rozszerzenia mobilności prac, artystów i osób zawodowo związanych z kulturą poza granice krajowe.

Celem niniejszej zielonej księgi jest zatem ustalenie w jaki sposób można zwiększyć i poprawić mobilność.

PYTANIE

- Jakich nowych instrumentów należy użyć aby promować różnorodność kulturalną poprzez mobilność dzieł kultury, artystów i twórców kultury w obrębie Unii Europejskiej i poza jej granicami? W jakim zakresie wirtualna mobilność i dostęp on-line przyczyniają się do osiągnięcia tych celów?

4.3. Wymiana kulturalna a handel międzynarodowy

Punkt widzenia UE na międzynarodową wymianę kulturalną zawiera się w ramach konwencji UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form ekspresji kulturalnej z 2005 r. W ramach tej konwencji UE zobowiązała się do promowania bardziej zrównoważonej wymiany kulturalnej oraz wzmocnienia współpracy międzynarodowej i solidarności w duchu partnerstwa, szczególnie w celu zwiększenia możliwości krajów rozwijających się w zakresie ochrony i promowania różnorodności ekspresji kulturalnej. Cele te są zgodne z niektórymi przewodnimi zasadami Konwencji, szczególnie z zasadami równego dostępu⁴⁷, otwartości i równowagi⁴⁸.

⁴⁵ Krajowa grupa ekspertów ds. mobilności artystów, stworzona w ramach wprowadzania w życie Europejskiej agendy kultury pracuje nad wieloma spośród tych zagadnień. Ograniczenia w dostępie do rynku oraz w mobilności artystów i twórców kultury podjęte powinny zostać przez państwa członkowskie w kontekście wdrażania dyrektywy 2006/123/WE dotyczącej usług na rynku wewnętrznym.

⁴⁶ Grupa robocza ekspertów krajowych pracuje nad zagadnieniem mobilności kolekcji muzealnych w ramach Europejskiej agendy kultury.

⁴⁷ Zob. art. 2 Konwencji, zasada 7.

⁴⁸ Zob. art. 2 Konwencji, zasada 8.

W tym kontekście Unia Europejska zachowała w odniesieniu do niej samej i do państw członkowskich możliwość definiowania i realizacji polityki kulturalnej w celu ochrony różnorodności kulturowej⁴⁹. Równocześnie Unia wzmocniła swoje zobowiązanie do wspierania roli kultury w rozwijaniu i promowaniu różnych form preferencyjnego traktowania krajów rozwijających się. UE zdeterminowana jest także by promować na całym świecie dialog międzykulturowy. Musi ona równocześnie przyczyniać się do rozpowszechniania swojej różnorodności kulturowej na całym świecie, w tym także produktów i usług wytwarzanych przez PKT.

To specyficzne podejście do wymiany kulturalnej jest odzwierciedleniem wspólnych wartości leżących w centrum projektu europejskiego. Są to fundamenty, na których budować można wyraźny i dynamiczny wizerunek Europy atrakcyjnej i kreatywnej, opartej na swym bogatym dziedzictwie i otwarciu na kultury całego świata. Długa tradycja Europy i jej atuty w dziedzinie kinematografii, muzyki, sztuki, architektury, projektowania i mody mogą stanowić pozytywny wkład w stosunki UE z resztą świata.

Pielęgnowanie światowej klasy PKT i eksport ich dzieł, produktów i usług w oczywisty sposób pociąga za sobą rozwijanie związków z krajami trzecimi. Szczególnie MŚP wymagają wsparcia w nawiązywaniu kontaktów i promowaniu swojej działalności za granicą. Dialog między przedsiębiorstwami, prognozowanie i badania rynku oraz zbiorowe prezentacje na międzynarodowych targach należą do specyficznych narzędzi opracowanych w celu wspierania eksportu. Programy współpracy⁵⁰ oferują zarówno możliwość wzajemnego uczenia się, jak i sieć zagranicznych kontaktów. Także ułatwianie wymiany artystycznej z krajami trzecimi ważne jest dla wspierania różnorodności kulturowej⁵¹.

Europa zawarła liczne porozumienia z krajami trzecimi lub regionalnymi stowarzyszeniami krajów. Wsparcie techniczne i programy współpracy mogą włączać PKT do priorytetowych obszarów wymiany gospodarczej. Dialog polityczny z krajami trzecimi lub grupami regionalnymi w niektórych przypadkach może także wspierać dialog między przedsiębiorstwami, mogą także zostać opracowane specyficzne narzędzia UE w celu ułatwienia wymiany i eksportu⁵².

PYTANIE

- Jakie narzędzia należy opracować lub wzmocnić na poziomie UE w celu promowania współpracy, wymiany i handlu pomiędzy PKT w UE i krajami trzecimi?

⁴⁹ Podobnie jak wielu partnerów w ramach Światowej Organizacji Handlu, UE i jej państwa członkowskie przyłączając się do Układu ogólnego w sprawie handlu usługami (GATS) zachowały zdolność do definiowania i realizacji polityki mającej na celu ochronę różnorodności kulturowej, zawiadamiając o wyjątkach od klauzuli największego uprzywilejowania, zgodnie z art. II GATS oraz systematycznie powstrzymując się od podejmowania specyficznych zobowiązań dotyczących dostępu do rynku i odmiennego traktowania ze względu na narodowość w obszarze usług związanych z kulturą i w szczególności sektora audiowizualnego.

⁵⁰ Takie jak wspierane przez działania przygotowawczego MEDIA International (2008-2010) i MEDIA Mundus (2011-2013).

⁵¹ Co podkreśliła platforma ds. potencjału branży kultury i branży twórczej.

⁵² Zob. najlepsze praktyki określone przez grupę roboczą ekspertów krajowych ds. PKT.

5. KU GOSPODARCE KREATYWNEJ: ODDZIAŁYWANIE PKT

Sprawozdania opublikowane w wielu krajach europejskich wykazują, że PKT odgrywają większą rolę w krajowych i regionalnych systemach innowacji niż wcześniej uznawali decydenci⁵³.

Po pierwsze przedsiębiorstwa te produkują treści dla urządzeń cyfrowych i sieci i tym samym przyczyniają się do akceptacji i dalszego rozwoju TIK, a zatem do rozwoju połączeń szerokopasmowych. Będąc intensywnymi użytkownikami technologii, ich popyt często wymusza dostosowania i postęp technologiczny, stanowiąc dla producentów technologii impuls do innowacji.

Po drugie, znajdując się w centrum zmian technologicznych i nowej tendencji wiodącej do „gospodarki doznań”, a także poprzez ich zdolność do kształtowania lub intensyfikowania tendencji społecznych i kulturowych, a tym samym popytu, PKT odgrywają ważną rolę przyczyniając się do sprzyjającej innowacjom atmosfery w Europie.

Po trzecie wydaje się, że przedsiębiorstwa proporcjonalnie więcej korzystające z usług PKT znacznie lepiej wykorzystują innowacje. Mimo iż nie zostały udokumentowane mechanizmy, które to powodują, wydaje się, że kreatywne usługi w zakresie innowacji dostarczane przez PKT stanowią wkład do innowacyjnych działań innych przedsiębiorstw i organizacji w całej gospodarce, pomagając tym samym reagować na niewłaściwe postawy, takie jak niechęć do podejmowania ryzyka, tendencja do zachowywania status quo i planowanie jedynie w krótkiej perspektywie. Projektowanie jest dobrym przykładem kreatywnego procesu potencjalnie prowadzącego do innowacji nakierowanej na użytkownika⁵⁴.

Sprawozdania wykazują także, że twórcy w większym niż wcześniej myślano stopniu uczestniczą w funkcjonowaniu gospodarki: większa liczba osób o artystycznym wykształceniu pracuje poza PKT niż w tych przedsiębiorstwach i rozpowszechnia wiedzę, innowacje i nowe idee mające swe źródło w PKT.

W szerszej perspektywie najwyższej klasy obiekty kulturalne i techniczna oferta usługowa, dobre warunki życia i rekreacji, aktywność wspólnot kulturowych i siła lokalnych PKT są w coraz większym stopniu postrzegane przez miasta i regiony jako miękkie czynniki związane z lokalizacją, które mogą pomóc im zwiększyć konkurencyjność ekonomiczną, tworząc otoczenie sprzyjające innowacjom i przyciągające wysokiej klasy specjalistów i przedsiębiorstwa.

Sektory kultury i PKT mogą równocześnie przyczynić się w fundamentalny sposób do sprostania najważniejszym wyzwaniom, takim jak walka z globalnym ociepleniem i przejście do gospodarki ekologicznej oraz nowego modelu zrównoważonego rozwoju. Kultura i sztuka mają wyjątkową zdolność **tworzenia tzw. zielonych miejsc pracy**,

⁵³ Zob. w szczególności: Bakhshi, H., McVittie, E. and Simmie, J., *Creating Innovation. Do the creative industries support innovation in the wider economy?* 2008; Pott, J. and Morrison, K., *Nudging: Innovation, 2008, consideration of the NESTA Innovation Vouchers Pilot*, 2008; *The role of creative industries in industrial innovation*, Müller, K., Rammer, C. and Trüby, J., 2008.

⁵⁴ Dokument roboczy Komisji „Design as a driver of user-centred innovation” - SEC(2009) 501.

podnoszenia świadomości, wpływania na społeczne przyzwyczajenia i promowania zmian sposobu życia naszych społeczeństw, w tym także naszego **ogólnego nastawienia do natury**. Mogą one także stworzyć nowe sposoby radzenia sobie z międzynarodowym wymiarem tych zagadnień. Aby stawić im czoła rządzący na różnych poziomach muszą określić właściwe środowisko, w którym opracowane będą strategie rozwijania kreatywności. Należy równocześnie kontynuować refleksję nad twórczym otoczeniem, uzupełniającą bardziej tradycyjne wskaźniki innowacyjności. Podstawowym pytaniem jest to, w jaki sposób przyspieszyć pozytywny wpływ, jaki kultura i PKT mogą wywrzeć na gospodarkę i społeczeństwo.

Jednym ze sposobów jest zmaksymalizowanie związków pomiędzy kulturą i edukacją, co promować będzie kreatywność w perspektywie całego życia. Zakłada się przy tym, że kreatywność nie jest jedynie cechą wrodzoną. Każdy jest w pewien sposób kreatywny i może nauczyć się wykorzystywać swój potencjał w tym zakresie. W złożonym i szybko zmieniającym się świecie powinniśmy zatem starać się o zwiększenie umiejętności w zakresie kreatywności, przedsiębiorczości i umiejętności międzykulturowych, które pomogą nam lepiej odpowiadać na nowe wyzwania gospodarcze i społeczne⁵⁵.

Wysokiej jakości kształcenie w zakresie kultury i sztuki odgrywa ważną rolę w tym zakresie, gdyż może rozwijać u uczących się wyobraźnię, oryginalność, koncentrację, umiejętności interpersonalne, zamiłowanie do dokonywania odkryć, krytyczne myślenie itp.⁵⁶ W tym kontekście synergia między kulturą i edukacją powinna być nadal analizowana. W tej dziedzinie zasadą powinno być „dzielenie odpowiedzialności” przez sektory edukacji i kultury oraz ich systematyczna i trwała współpraca⁵⁷.

Kształcenie w zakresie umiejętności korzystania z mediów jest także ważnym sposobem promowania kreatywności obywateli i uczestniczenia w życiu kulturalnym. Media są dziś niezwykle ważnym środkiem rozpowszechniania treści kulturalnych, wpływających na tożsamość kulturową Europy. Rozwijana powinna być także zdolność obywateli, jako odbiorców zawartych w mediach treści, do podejmowania świadomych i różnorodnych decyzji.

Na poziomie makroekonomicznym wzmacniane powinny być związki między PKT a innymi przedsiębiorstwami, co przyniesie korzyści dla całej gospodarki. Interesujące byłoby w tym zakresie lepsze zrozumienie tego, w jaki sposób zwiększyć w innych przedsiębiorstwach wykorzystanie kreatywności, której potrzebują, oraz odpowiednich mechanizmów ułatwiających tego rodzaju interakcje.

Aby umożliwić nawiązanie skutecznych związków między PKT a dziedzinami takimi jak edukacja, przemysł, badania naukowe lub administracja należy stworzyć prawdziwe „kreatywne partnerstwa” oraz wprowadzić w życie skuteczne mechanizmy transferu kreatywnej wiedzy, takiej jak projektowanie, do innych sektorów. Obiecujące wydają się

⁵⁵ Nowe strategiczne ramy dla europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) przyjęte przez Radę w maju 2009 r. wyraźnie podejmują to wyzwanie podkreślając potrzebę zwiększenia kreatywności i innowacji, w tym przedsiębiorczości, na wszystkich poziomach kształcenia i szkolenia.

⁵⁶ Zob. najlepsze praktyki określone przez grupę roboczą ekspertów krajowych ds. synergii między kulturą a edukacją.

⁵⁷ Zob. najlepsze praktyki określone przez grupę roboczą ekspertów krajowych ds. synergii między kulturą a edukacją.

systemy „bonów innowacji”, takie jak „Creative Credit”, który pomagają przedsiębiorstwom rozwijać pomysły dzięki współpracy z PKT⁵⁸.

W tym kontekście mechanizmy wspierania innowacji, z których korzystają PKT, nie tylko pozwalają na ciekawszą i większą innowacyjność, ale umożliwiają im także dostarczanie innym sektorom i gałęziom przemysłu bardziej innowacyjnych rozwiązań i tym samym pomaganie całej europejskiej gospodarce w wyzwaniu całego jej potencjału innowacyjności. Instytucje pośredniczące mają do odegrania zasadniczą rolę jako pośrednicy między odrębnymi światami, które dopiero zaczynają się poznawać, mający za zadanie budować zaufanie i zrozumienie celów i oczekiwań oraz rozwijanie precyzyjnych metod pracy⁵⁹.

PYTANIA

W jaki sposób przyspieszyć proces wywierania przez PKT wpływu na inne przedsiębiorstwa i całe społeczeństwo? W jaki sposób może zostać opracowany i wprowadzony w życie mechanizm rozpowszechniania wiedzy?

W jaki sposób promowane mogą być „kreatywne partnerstwa” między PKT a instytucjami edukacyjnymi/przedsiębiorstwami/administracją?

W jaki sposób wspierać lepsze wykorzystanie istniejących pośredników oraz zwiększanie różnorodności pośredników działających między wspólnotami artystycznymi i twórczymi oraz PKT z jednej strony, a instytucjami edukacyjnymi/przedsiębiorstwami i administracją z drugiej strony?

⁵⁸ <http://www.creative-credits.org.uk/> wprowadzony przez NESTA, Zjednoczone Królestwo.
⁵⁹ Zob. w szczególności badania przeprowadzone przez Tillt (Szwecja), Disonancias (Hiszpania) oraz WZB - Social Science Research Center Berlin (Niemcy) w ramach prac Policy Grouping Tillt Europe, założonej w ramach programu Kultura.:
<http://creativeclash.squarespace.com/storage/ComparativeAnalysis%20TILLT%20EUROPE.pdf>.

Wezwanie do zgłaszania uwag

Komisja zaprasza wszystkie zainteresowane strony do zgłaszania uwag na temat treści niniejszej zielonej księgi i odpowiedzi na pytania w niej zawarte. Prosimy o przesyłanie odpowiedzi i uwag na temat wszystkich lub tylko wybranych kwestii, o których mowa powyżej, do dnia 30 lipca 2010 r. na następujący adres:

European Commission
DG Education and Culture
Green Paper on cultural and creative industries
MADO 17/76.
B-1049 Brussels

lub pocztą elektroniczną na adres:

EAC-Creative-Europe@ec.europa.eu

Jeżeli zainteresowane strony pragną zastrzec poufność swoich odpowiedzi, proszone są o wyraźne wskazanie, które elementy ich wypowiedzi są poufne i nie mogą być publikowane na stronach internetowych Komisji. Wszystkie inne wypowiedzi, które nie zostaną wyraźnie określone jako poufne, mogą zostać opublikowane przez Komisję.

Organizacje proszone są o rejestrację w rejestrze dla przedstawicieli grup interesu Komisji (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Rejestr ten powstał w ramach Europejskiej inicjatywy na rzecz przejrzystości w celu zapewnienia Komisji i całemu społeczeństwu informacji o celach, finansowaniu i strukturze przedstawicieli grup interesu.